

Var tyskerne villige bødler for Hitler?

Aftenposten Søndag 14. april 1996

Det var jødehatet blant tyskere flest som skapte grunnlaget for folkemordet under krigen, mener en amerikansk historiker.

Aftenpostens korrespondent
ULF PETER HELLSTRØM

Berlin

De mange tyskere som aktivt deltok i jødeforfølgelsene, var slett ikke ofre for Hitler-regimets demagoger eller viljeløse tannhjul i diktaturets maskineri. De var villige og aktive deltagere, mener historikeren.

Harvard-professoren Daniel Jonah Goldhagens analyse i boken «Hitler's Willing Executioners» (Hitlers villige bødler) har allerede fått stor oppmerksomhet både i USA og Tyskland etter at den provoserende boken ble utgitt denne måneden i USA.

Goldhagen gir det tyske folk et slags kollektivt ansvar for jødeutryddelsene under den annen verdenskrig. Hans teser har allerede skapt debatt i Tyskland, der boken kommer ut i tysk oversettelse i august.

To spørsmål

Den omstridte historikeren forsøker å svare på to sentrale spørsmål som har preget den offentlige debatt, ikke minst i Tyskland: Hvordan kunne Holocaust finne sted? Hvorfor skjedde det akkurat i Tyskland?

Svaret er å finne i det tyske samfunnet som skapte grunnlaget for Det tredje rike og de systematiske jødeutryddelsene, mener Goldhagen. Han hevder at en nærmest fundamentalistisk form for antisemittisme var en dypt forankret del av det tyske samfunnet. Hatet mot jødene medførte at Hitlers rasistiske ideologi ble grepet begjærlig av utallige tyske borgere.

Familiefedre

Folk måtte ikke bes to ganger for selv å delta aktivt i forfølgelsene. Det kunne være familiefedre i politibataljonene, anonyme funksjonærer i den store forvaltningen eller vaktmannskapenes slektinger som bivånet og støttet opp om

STILTE OPP: Det var ikke nødvendig å tvinge tyskerne til å hylde Adolf Hitler (i vinduet) og utføre hans ordrer om å utrydde jødene, skriver historikeren Daniel Jonah Goldhagen.

ARKIVFOTO

Fakta

FOLKEMORD

Slik er jødeforfølgelsene blitt bortforklart, ifølge professor Goldhagen:

- TVANG: Gjerningsmennene ble tvunget til utådene. Ellers ville de selv blitt utsatt for nazi-regimets straff.
- LYDIGHET: Blind lydighet preget de tyske deltagerne i folkemordet.
- SOSIALT PRESS: Mange av dem som var med på jødeutryddelsene, boyde seg for et enormt forventningspress fra sine kolleger og omgivelser.
- SKRIVEBORD-HÆREN: Utryddelsene ble gjennomført av utallige teknokrater som utlukkende konsentrerte seg om sine begrensede oppgaver, uten tanke på ofre.
- VISSTE IKKE: Bare et fåtall på toppen av det tyske maktapparatet hadde full oversikt over det ufattelige omfanget av folkemordet. De fleste andre kjente ikke helheten.

myrderiene fra sidelinjen. De ble alle gjerningsmenn i denne ufattelige tragedien. Historikeren har spesielt

tatt for seg de mange tyskere i politibataljoner og vaktlag i konsentrasjonsleirene som deltok aktivt i fol-

kemordet. Han mener at det trolig dreier seg om hundretusener av tyske borgere som slett ikke tilhørte makteliten i Hitlers Tyskland.

Goldhagen gjennomgår og forkaster de viktigste forklaringene hos mange historikere på hvordan jødeutryddelsene kunne finne sted i det siviliserte Tyskland.

Han mener at alle disse forklaringene nærmest tar det for gitt at de tyske gjerningsmennene egentlig stilte seg tvilende og til dels motvillige overfor jødeutryddelsene. Dermed under vurderer man den nasjonal-sosialistiske ideologis betydning og gjenklang i den tyske befolkningen, mener historikeren.

Fikk som fortjent

– Min forklaring lyder – og

dette er nytt i den vitenskapelige litteraturen om gjerningsmennene – at disse «helt normale» tyskerne var motivert av en bestemt form for antisemittisme som førte dem til konklusjonen: Jødene hadde fortjent døden, skriver Goldhagen.

Den 36 år gamle amerikanske historikeren er selv jøde. Hans far overlevde jødeutryddelsene i det Hitler-okkuperte Europa.

Meningene om Goldhagens analyse er sterkt delte, men også flere av hans kritikere mener at det historiske verket er et viktig bidrag til debatten om årsakene til jødeutryddelsene. Goldhagens frontalangrep på store deler av den etablerte Holocaust-forskningen har allerede fått oppslag i amerikanske medier som Time og New York Times. I

Tyskland har den velrenomerte ukeavisen Die Zeit viet en hel seksjon til hans bok.

– Boken burde leses i hver skole i Tyskland, hvor den sikkert vil føre til en heftig strid blant historikere om den annen verdenskrig, skriver Elie Wiesel i en anmeldelse i den britiske søndagsavisen The Observer. Wiesel fikk Nobels Fredspris i 1986.

Reaksjonene

– Goldhagen har en tendens til å betrakte fenomenet Nazi-Tyskland og tyskernes holdning i krigsårene isolert fra en større historisk sammenheng, både i tid og rom. Det forsterker tendensen til å vurdere Holocaust som en enestående hendelse, og det ser jeg som uhistorisk og endog farlig, skriver

Paul Johnson i Washington Post. Han har selv forfattet flere historiske verk om jødene.

Andre anmeldere bruker uttrykk som «milepæl» (Richard Bernstein i New York Times), «forbilledlig» (Gordon Craig i New York Review of Books) eller «lite utbytterikt» (Norbert Frei i Süddeutsche Zeitung).

Det er bare gått et knapt år siden de mange festlighetene som markerte 50-årsjubileet for slutten på den annen verdenskrig. Goldhagens bok viser at jubileet ikke markerer en symbolisk sluttstrek for debatten om årsakene til krigen og folkemordene, slik mange i Tyskland kanskje har håpet. Diskusjonen fortsetter.